

Dlaždice, které v minulosti kryly podlahy sakrálních staveb, klášterů a v mladších dobách zřejmě i obytných budov, tvoří zcela specifickou část hmotné kultury. Jejich provedení, vzhled a ikonografický obsah byl dán v první řadě funkčním hlediskem. V rámci předmětů každodenní potřeby i součástí architektury se jedná o jeden z prvků nejvíce vystavených různým destruktivním vlivům již v době užívání. Přesto se můžeme dodnes obdivovat rozmanitým obrazům, pečlivě otištěným do keramické hmoty, jejichž význam se snažíme rozpoznat.

Cílem práce je blíže popsat problematiku nejstarších reliéfních dlaždic vyšehradského typu, zejména možnosti jejich chronologické, funkční a ikonografické interpretace. Oporou tohoto záměru je nálezový soubor románských dlaždic z archeologického výzkumu Žatce.¹ Práce je členěna do dvou větších okruhů. Prvním z nich je otázka ikonografického obsahu dlaždic vyšehradského typu, dosud uváděný výklad totiž můžeme vnímat jako poněkud jednostranný. Následuje část zaměřená zejména na revizi datování nálezů z českých lokalit, ale i na jejich konkrétní specifika.

Dlaždice vyšehradského typu tvoří v rámci českých zemí uzavřenou a jasně definovanou skupinu. Ačkoliv se jim zatím dostalo nepřerušené téměř stoleté pozornosti včetně dvou syntetických prací (Hejdová- Nechvátal 1970; Merhautová 1988), stále nenašly pevné místo ve struktuře našich představ o hmotné kultuře raného středověku. Práce si neklade za cíl tento problém vyřešit, to ostatně v současné situaci zřejmě není možné, ale spíše revidovat interpretační schémata a argumentační řetězce, u kterých hrozí setrvání na určité pozici spíše z nedostatku věrohodnějších vysvětlení než pevného přesvědčení. Lze se domnívat, že je vhodnější připustit kritický nedostatek informací o dlaždicích vyšehradského typu, než ustrnout na jen slabě podložených představách.

Proto se pokusme utřídit dosavadní poznatky a nové nálezy, které přibyly od dob souhrnných zpracování.